

NÉMETH ÁRON

Kustár Péter
(1938–1987)

Életútja¹

Kustár Péter 1938. szeptember 3-án született Budapesten egy hétgyermekes család harmadik gyermekeként. Szülei Kustár Sándor kereskedelmi alkalmazott és Szabados Klára varrónő.²

Általános iskolai tanulmányokat Dunavescsén folytatott, majd a középiskolát Kunszentmiklóson végezte a Damjanich János Gimnáziumban.³ 1957. június 20-án tett érettségi vizsgát kitűnő eredménnyel.⁴

A gimnázium elvégzése után felvételt nyert a Debreceni Református Teológiai Akadémiára, melynek 1957–1962 között volt hallgatója. 1962 októberében az első lelkészképesítő vizsgán jeles eredménnyel zárt, dolgozatát *Izráel honfoglalása* címmel nyújtotta be. Ezt követően az 1962/63-as tanévben az Akadémia széniori tisztét töltötte be (1962. augusztus 1.–1963. július 31-ig). Rövid ideig, 1962. január 2–31. között Aranyos Zoltán tanársegédet helyettesíti az ószövetségi tanszéken Módis László professzor mellett. 1963. szeptember 26-án tett második lelkészképesítő vizsgát kitűnő eredménnyel, vizsgadolgozatának címe: *A II. Krón 1–7. fejezeteinek fordítása és magyarázata*.

1963. augusztus 1-től 1965 júliusáig a Debrecen-Nagytemplomi Egyházközség segédlelkésze volt.⁵ Közben 1964. március 7-én házasságot kötött Bart(h)a Zsuzsanna Máriával. Hét gyermekük született, Zsuzsanna (1964), Péter (1966),

1 Rövid életrajza megjelent disszertációjának előszavában és a Krónikák könyve magyarázatának végén, lásd Kustár Péter: *Aspekt im Hebräischen* (Theologische Dissertationen 9) Basel, 1972, [IV.] (továbbiakban: Kustár Péter 1972). Kustár Zoltán: Kustár Péter életrajza (továbbiakban Kustár Zoltán 2004), In: Kustár Péter: *A Krónikák első és második könyvének magyarázata*, Budapest, 2004, 165–167. (továbbiakban: Kustár Péter 2004)

2 Kustár Péter 1972, [IV.], Kustár Zoltán 2004, 165.

3 Ma Kunszentmiklósi Református Kollégium Baksay Sándor Gimnáziuma.

4 Kustár Péter lelkészi törzslapja, TtREL I. 1. i. 20.

5 1963. augusztus 1-től a Nagytemplom-keleti egyházrész segédlelkésze dr. Bartha Tibor püspök mellett, 1963. október 15-től a Nagytemplom-északi egyházrész segédlelkésze dr. Dezső László lelkipásztor mellett.

Katalin (1967), Zoltán (1968)⁶, Gábor (1970), Ágnes (1972) és György (1980), majd három gyermeket örökbe fogadtak: Enikő (1982), László (1982) és Attila (1983).⁷

1965. július 1-jétől a Debreceni Református Kollégium főigazgatójának és a Teológiai Akadémia Ószövetségi Tanszékének tudományos munkatársa és adminisztrátora. 1966. október 1-től tanársegéd Módis László professzor mellett az ószövetségi tanszéken.⁸ 1967. november 19-én a HEKS ösztöndíjával Bázélbe utazhatott, ahol a teológiai fakultáson folytatott tanulmányokat. Tanárai voltak többek között Ernst Jenni, Hans-Joachim Stoebe, Oscar Cullmann, Bo Reicke és Karl Barth.⁹ Bázeli ösztöndíjas éve alatt saját bevallása szerint Karl Barth és Oscar Cullmann tudott leginkább újszerűt és érdekeset nyújtani a teológia tudományában. A két neves professzor közül Cullmann különösen is nagy hatást gyakorolt rá, szakmailag és emberileg egyaránt, akivel aztán később is baráti levelezésben maradtak.¹⁰

A héber nyelvészet terén végzett hazai kutatásait Ernst Jenni professzor irányítása és témavezetése mellett folytatta Bázélben. Disszertációjának címe: *Aspekt im Hebräischen*. Az ószövetségi főtárgy mellett újszövetségi (Oscar Cullmann) és ógyháztörténeti (Bo Reicke) melléktárgyakból vizsgázott.¹¹ Jenninél a héber nyelv mellett ugaritit és akkádót is hallgatott.¹² A tanév végeztével 1968 júliusában hazatérő fiatal kutató engedélyt kapott, hogy doktori értekezésének megvédésére újra Bázélbe utazzon. Doktori téziseit 1969. október 29-én sikerrel védte meg „*insigni cum laude*” minősítéssel.¹³ Hazatérése után folytatta oktatói munkáját az Ószövetségi tanszéken, ám hamarosan, 1969 decemberében az egyházi vezetés akadémiai állásából felmentette, és Kislétára helyezte ki gyülekezeti szolgálatra.¹⁴ 1974. január 2-án szentelték fel Debrecenben. Gyülekezeti lelkészi szolgálata mellett folytatta tudományos munkáját is, rendszeres előadója volt az ószövetségi szaktanfolyamoknak és a Doktorok Kollégiumának, exegetikai önképzőkört vezetett Kislétán a havonta összejövő teológusok és lelkésztársak számára. 1987. szeptember 20-án váratlan hirtelenséggel, 49 évesen hunyt el.¹⁵

6 Kustár Zoltán a DRHE Ószövetségi Tanszékének jelenlegi vezetője, akinek ezúton is köszönjük, hogy a család tulajdonában lévő dokumentumokat rendelkezésre bocsátotta.

7 Kustár Péter lelkészi törzslapja, TtREL I. 1. i. 20.

8 Kustár Zoltán 2004, 165.

9 Kustár Péter 1972, [IV]., Kustár Zoltán 2004, 165.

10 Kustár Péter: Beszámoló az MRE zsinati elnökségének a külföldi tanulmányútról, 1968. július 20., 2, publikálatlan kézirat a család tulajdonában. (Továbbiakban: Kustár Péter 1968).

11 I. m., 3.

12 I. m., 2.

13 Kustár Péter 1972, [IV].

14 Kustár Péter 1972, [IV]., Kustár Zoltán 2004, 165.

15 Nekrológiát lásd Fekete Csaba: Kustár Péter emlékezete: 1938–1987, ThSz ú.f. 31 (1988)/1, 63. (továbbiakban: Fekete Csaba 1988)

Szakmai munkássága

Kustár Péter már a debreceni teológus évek alatt komoly érdeklődést mutatott az ószövetségi tárgyak és a héber nyelv iránt, melyben Módis László professzor egyengette útját. Teológushallgatóként végzett szorgalmas kutatásairól számos dolgozat, köztük díjazott akadémiai pályamunkák tanúskodnak.¹⁶ Ahogyan ezt akkori dolgozatainak témája is mutatja, különösen érdeklődött az Ószövetség történeti háttérére iránt. Az első és második lelkészképesítő vizsgára készített dolgozatában,¹⁷ valamint több akadémiai pályamunkában¹⁸ is vizsgálja és vallja az ószövetségi események történetiségének tényét.

Korai munkáinak másik jellemző témája az Ószövetség szociáletikája. Ilyen tekintetben elemzi Ámósz könyvét¹⁹ és a Dekalógust.²⁰ E munkák központi teológiai fogalma, a „szövetség” Kustár Péter teológiai gondolkodását később is alapvetően meghatározta. Az 1963-ban benyújtott pályamunka a Dekalógus magyarázatáról nyomtatásban ugyan nem jelent meg, de gépelt terjesztése révén mégis nagyon népszerűvé válhatott a lekipásztorok körében.²¹

Kustár Péter legfőbb kutatási területe a héber nyelvészet és a grammatikai alapú exegézis volt. Már teológushallgatóként is foglalkozott a héber igeidők problémakörével, aminek kutatásában Módis László és a neves szlavisztikai szakember, Dombrowszky József professzorok segítettek.²² A teológusévek alatt feldolgozott szakirodalom és az ekkor elvégzett kutatómunka jelentette későbbi doktori disszertációjának alapját. A felhalmozott jegyzetanyagot bázeli ösztöndíjas évében egészítette ki az újabb szakirodalom segítségével. Disszertációját német nyelven írta *Aspekt im Hebräischen* címmel, mely dolgozat 1972-ben jelent meg Bázelen a Theologische Dissertationen sorozat (szerk.: Bo Reicke) IX. köteteként.²³

A rövid, mindössze 66 oldalas disszertáció jól áttekinthetően és lényegre töreően mutatja be tárgyát és igazolja tézisét. A módszertani és általános nyelvészeti

¹⁶ Lásd lentebb a Bibliográfiában.

¹⁷ Kustár Péter: Izráel honfoglalása (Józsue 6–12 fejezetek alapján), Debrecen, 1962., Uő: A II. Krón 1–7. fejezeteinek fordítása és magyarázata, Debrecen, 1963.

¹⁸ Kustár Péter: Ézsaiás 36–38 fejezetek exegézise, Debrecen, 1960., Uő: Genézis 14, Debrecen, 1961., Uő: A Deuteronomium 31–34 fejezeteinek exegetikai feldolgozása (5Mózes 31–34), Debrecen, 1963.

¹⁹ Ámos próféta szociáletikája, Debrecen, 1961. (pályamű)

²⁰ A Dekalógus magyarázata (2Mózes 20,1–17; 5Mózes 5,6–21), Debrecen, 1962. (díjazott akadémiai pályamunka), Uő: A Dekalógus magyarázata. Exodus 19,1–20,22. (Pályamunka a Református Egyetemes Konvent által meghirdetett pályázatra), 1963.

²¹ Kustár Zoltán 2004, 166.

²² Kustár Péter 1968, 2., Kustár Péter 1972, [III].

²³ Doktori disszertációjának téziseit a Theologiai Szemlében maga ismerteti, lásd ThSz ú.f. 19 (1976)/7–8, 252–254. Röviden bemutatja a könyvet a Theologische Zeitschrift 32 (1976)/2, 127. Recenziót írt a műről Iványi Tamás, Acta Orientalia 27 (1973), 394–395., Ulrich Schröter, Theologische Literaturzeitung 102 (1977), 569–572.

bevezetés, valamint a vizsgált problémakör ismertetése után²⁴ Kustár Péter meggyőzően érvel amellett, hogy a héber perfektum és imperfektum nem tempuskategóriák, melyek a cselekvés idejét jelölik, sem pedig akciókategóriák, melyek egy cselekvés befejezettségét vagy befejezetlenségét mutatják, hanem aspektuskategóriák, melyek a cselekvések egymáshoz való viszonyára utalnak, függetlenül a beszélő időbeli és a cselekvő térbeli helyzetétől.²⁵ Az eredmények összegzése után a dolgozat röviden kitekintést tesz a héber nyelv és a héber gondolkodás közötti összefüggésekre is.²⁶ Disszertációja nemzetközileg ismert és mai napig idézett munka.

Doktori dolgozatának téziséből kiindulva írta meg *Az Ószövetség megértése* című munkáját,²⁷ melyben immáron magyar nyelven is a hagyományos igekutatás alaptételeinek kritikai felülvizsgálatára vállalkozik. Ebben a művében a héber aspektusszemlélet rövid felvázolása mellett az igék másik fontos jellemzőjét, az igtörzseket is alaposan megvizsgálja. A könyv első felében a héber igtörzskutatás eddigi eredményei és legújabb fejleményei szerepelnek, majd saját munkamódszerét és elméletét ismerteti a szerző.²⁸ A mű második felében mindezek gyakorlati alkalmazása következik az 1Sámuel 1,1–2,10 összefüggő szövegrész analízisén, valamint a 60–69. zsoltárok fordításán keresztül.²⁹ A munkamódszerhez előtanulmányként Leslie McFall: *The Enigma of the Hebrew Verbal System* (Sheffield, 1982) című műve szolgált,³⁰ felismeréseiben pedig leginkább Kicska Emil,³¹ Balázs János³² és Frithiof Rundgren³³ nyelvészeti eredményei voltak segítségére. Ismerteti és figyelembe veszi Ernst Jenni igtörzskutatását is, de tőle eltérően a jelentéstani megközelítés helyett a mondattani megközelítés útját választja.³⁴

24 Kustár Péter 1972, 1–25.

25 I. m., 25–54.

26 I. m., 56–62.

27 Kustár Péter: *Az Ószövetség megértése. A Biblia fordításának és magyarázatának új elmélete, módszere és gyakorlata grammatikai alapon a héber igerendszer jelenségeinek újraértelmezésével* (DRTA tanulmányi füzetek), Debrecen, 1988. (továbbiakban: Kustár Péter 1988). A mű eredetileg német nyelven íródott, és komoly tárgyalások folytak Leslie McFall professzorral az angol nyelvű megjelentetéséről is, ez a terv azonban Kustár Péter halálával megghiúsult.

28 Kustár Péter 1988, 2–52.

29 I. m., 53–222.

30 Ehhez recenziót is ír, lásd *Bibliotheca Orientalis* 41 (1984)/1–2, 154–156. A könyv később magyar fordításban is megjelent a DRTA tanulmányi füzetek sorozatban: McFall, Leslie: *A héber igerendszer rejtelmek. Megoldási kísérletek Ewaldtól napjainkig*, Debrecen, 1989. (Ford. Fekete Csaba)

31 Kicska Emil: *A subjectum és praedicatum a grammatikában*, Budapest, 1908.

32 Balázs János: *Az alaktani rendszerek leírása. Hagományos nyelvtan – modern nyelvészet*, Budapest, 1972.

33 Rundgren, Frithiof: *Das althebräische Verbum. Abriss der Aspektlehre*, Uppsala, 1961.

34 Kustár Péter 1988, 13., 33–34.

A többek között Jenni által is képviselt összehasonlító nyelvészeti módszer helyett pedig az általános nyelvészet módszereit felhasználva kutatja a héber nyelv belső szerkezetét és sajátos logikáját.³⁵

Filológiai felismeréseit Kustár Péter az ószövetségi exegézisben kamatoztatta. Nagy számban maradtak fenn kéziratoss fordításai és magyarázatai egy-egy rövidebb bibliai szakaszhoz vagy fejezethez. Legnagyobb lélegzetű exegetikai munkája az 1–2Krónikák magyarázata. A munkát felkérésre végezte el, amikor tanársegédként megbízást kapott a Jubileumi Kommentár szerkesztőbizottságától a Krónikák magyarázatának megírására.³⁶ Bár a tanulmány végül nem jelenhetett meg a kötetben,³⁷ a Krónikák könyvének magyarázata mégis fontos része Kustár Péter ószövetségi exegetikai munkásságának.³⁸ A mű nem a különböző előállási elméleteket vagy magyarázati irányzatokat ütközteti, nem bocsátkozik bonyolult nyelvészeti fejtegetésekbe, hanem a Krónikák könyve egészének teológiai koncepcióját és történelemszemléletét igyekszik bemutatni.³⁹ Ezáltal válik a kommentár a lelkési gyakorlatban is jól használható, a szöveg és az üzenet megértését, valamint a bibliai könyv nagyobb összefüggéseinek meglátását előmozdító segédanyaggá.

Kustár Péter a bibliakutatás sokszor túlzásokba eső kritikai irányzataival szemben keresett olyan tudományos módszert, mely segít a Biblia mondanivalójának helyes értelmezésében. A héber nyelv működésének, belső törvényszerűségeinek mélyreható vizsgálata alapján igyekezett feltárni az ószövetségi szövegek értelmét. Legfőbb törekvése a Biblia eredeti üzenetének megfigyeltése a héber szö-

35 Vö. Kustár Péter: A nyelvészet szerepe az írásmagyarázatban, RE 21 (1969)/5, 106–109.

36 Módis László munkatársaként már kezdetektől részt vett a kommentár szerkesztési és lektorálási munkájában, lásd Börzsönyi József: Előszó (továbbiakban: Börzsönyi József 2004), Kustár Péter 2004, 6.

37 A bizottság főleg formai okokra hivatkozva a lektori vélemények alapján átdolgozásra javasolta a tanulmányt, sőt a korrekciót el is végeztette Domján Jánossal, akit a szerkesztőség társszerzőként kívánt feltüntetni a kötetben. Kustár Péter, akit a szerkesztők a korrekciós munkának csak az utolsó fázisába vontak újra be, áttanulmányozva a lektori átdolgozást, abban sem szerkezeti, sem tárgyi változtatásokat nem talált, a stiláris javítások alapján pedig nem tartotta indokoltnak a társszerzőséget. A szerkesztőbizottsággal való levelezés végül azzal zárult, hogy Kustár Péter a megadott feltételek mellett nem járult hozzá a magyarázat megjelenítéséhez és kéziratának visszaküldését kérte, lásd Kustár Péter levele Bartha Tibornak, Kisléta, 1970. január 21., publikálatlan kézirat a család tulajdonában, Kustár Péter levele Kürti Lászlónak, Kisléta, 1970. április 3., publikálatlan kézirat a család tulajdonában.

38 A kommentár később Kustár Zoltán szerkesztésében posztumusz kiadásként megjelent, lásd Kustár Péter: A Krónikák első és második könyvének magyarázata, Budapest, 2004.

39 Vö. Börzsönyi József 2004, 7., Enghy Sándor: Könyvismertetés: Kustár Péter: A Krónikák első és második könyvének magyarázata, Budapest, 2004, In: Kustár Zoltán (szerk.): Orando et laborando. A Debreceni Református Hittudományi Egyetem 2004/2005. évi értesítője a 467. tanévről, Debrecen, 2005, 229–231.

veg pontos nyelvi dekódolása által. A Dekalógusról írt pályamunkájának záró fejezetében ezt írja: „Az Egyház Isten kijelentését nem közvetlenül kapja, hanem a Szentírás által. Ezért a legfontosabb dolog a Szentírás pontos megértése. Annak, hogy Isten szeretetakarátát nem értettük és nem értjük világosan, nem a Biblia szövege, hanem mi magunk vagyunk az okai. Mindenféle teológiai munka értelme és célja csak a Szentírás szövegének megértése és világos tolmácsolása lehet.⁴⁰ [...] Eredeti szöveg és korismert nélkülözhetetlen a Szentírás helyes megértésénél.⁴¹ [...] Amikor [...] a református egyház és annak lelképásztora elhanyagolták az eredeti nyelveket, az egyház bizonyosságtételének szava megbicsaklott és kénytelen volt a Szentírás helyett a korszellemen és korízlésen tájékozódni.”⁴²

Előfeltevése szerint tehát a bibliai szöveg minden esetben helyes és értelmes, így nem szorul kritikai felülvizsgálatra, szövegkorrekciókra vagy az irodalmi rétegek elkülönítésére. A megértés kulcsa az előttünk lévő héber szöveg belső logikájának, nyelvi összefüggéseinek felismerésében áll.⁴³ Bár Kustár Péter előfeltevésével szemben a héber szöveg kritikai vizsgálata ma már alapvető és általánosan elfogadott módszere az ószövetségi exegézisnek, kutatásai mégis elvitathatatlanul fontos és újszerű eredményeket hoztak a héber nyelvészet és igekutatás terén. Munkáiban nagy mennyiségű és lehetőségei szerint újszerű szakirodalmat használ, forrásai között magyar, német, angol és francia irodalmat egyaránt találunk.

Kustár Péter munkásságának másik területe lelkészi szolgálata, melyet hűségesen és lelkiismeretesen végzett a kislétai és a hozzá tartozó máriapócsi gyülekezetben. Népszerűek voltak igehirdetése, melyeket a tudományos előkészítés és a hosszas érlelés után nagyon lényegre törő, letisztult formában vitt szószékre. Közel háromezer leírt prédikációja maradt fenn kéziratban, melyek egy része a tanítványok és fiatal kollégák jóvoltából gépelt formában is elterjedt.⁴⁴ Kislétai gyülekezeti szolgálata idején héber önképzőkört vezetett érdeklődő teológiai hallgatók és lelkésztársak számára, mely egyrészt segítséget nyújtott a kollégáknak az Ószövetség értelmezésében, másrészt Kustár Péter nyelvészeti kutatásainak szakmai háttérműhelyként is szolgált.

Lelkészként is rendszeresen tartott szakelőadásokat a Magyarországi Református Egyház hivatalos szakmai fórumain, így az egyházmegyei lelkésztestületi üléseken, lelkésztovábbképzésen, ószövetségi szaktanfolyamokon és a Doktorok Kollégiumán. Különböző témájú előadásai, bibliatanulmányai, ó- és újszövetségi szövegfordításai többnyire kézíratos formában maradtak fenn. A közel ötven meg-

40 Kustár Péter: A Dekalógus magyarázata. Exodus 19,1–20,22, 1963, 121. publikálatlan kézirat (továbbiakban: Kustár Péter 1963)

41 Kustár Péter 1963, 124.

42 Kustár Péter 1963, 125.

43 Vö. Börzsönyi József: Utószó, in: Kustár Péter 1988, 224.

44 Fekete Csaba 1988, 63., Kustár Zoltán 2004, 166.

tartott előadás között egy-egy tanulmány erejéig kitekintett a bibliai archeológia és qumranológia területére,⁴⁵ foglalkozott az istentisztelet ószövetségi gyakorlatával,⁴⁶ a Példabeszédek könyvének életbölcseletével⁴⁷ és a Zsoltárok könyve lelkületével,⁴⁸ valamint írt több, megjelenés nélkül maradt könyvismertetést is.⁴⁹

Válogatott írásai

- Felelősség a gyermekekért (Kereszteléskor). Máté 28,18–20, RE 17 (1965)/5, 111.
 A nyelvészet szerepe az írásmagyarázatban, RE 21 (1969)/5, 106–109.
 Engem keressetek és éltek (Ámós 5,4), RE 22 (1970)/8, 180–181.
 Aspekt im Hebräischn, Basel, 1972 (Theologische Dissertationen, 9).
 Az engedelmisség próbatétele (Jer 7,22–23a), Reformátusok Lapja 26 (1982)/13, 4.
 A nagy titok (Mal 1,2c–3a), Reformátusok Lapja 26 (1982)/15, 5.
 Félreértett textusok: II. Mózes 20,14. Reformátusok Lapja 29 (1985)/8, 3.
 „A fény fiainak harca a sötétség fiai ellen” c. qumráni irat értékelése, ThSz ú.f. 31 (1988)/4, 221–224.
 Az Ószövetség megértése. A Biblia fordításának és magyarázatának új elmélete, módszere és gyakorlata grammatikai alapon a héber igerendszer jelenségeinek újraértelmezésével, Debrecen, 1988. (DRTA tanulmányi füzetek)
 Jóél próféta könyvének fordítása és történelmi hátttere, Sárospatak, 1995 (SRTA kiadványai 3).
 Igehirdetés Karácsony Szentestére, I. nap délutánjára, II. nap délelőttjére és délutánjára, In: Legátusprédikációk a 2000/01. tanévre. Válogatott igehirdeté-

45 Lásd például Kustár Péter: „A fény fiainak harca a sötétség fiai ellen” c. qumráni irat értékelése, ThSz ú.f. 31 (1988)/4, 221–224. További publikálatlan kéziratok a témában: A qumráni iratok és az Ószövetség szövege, Az archeológiai kutatás jelentősége az Ószövetség megértésében.

46 Az istentisztelet gyakorlata az Ószövetségben, [h.n.], [é.n.], publikálatlan kézirat a család tulajdonában.

47 Kustár Péter: A költői struktúra és a nyelvészet szerepe a Példabeszédek könyve életbölcseletének helyes értelmezésében, In: Kustár Zoltán (szerk.): „Mint folyóvíz mellé ültetett fa...”. Emlékkötet dr. Módos László professzor századik születésnapjának tiszteletére, Debrecen, 2003 (DÓTTF, 3), 11–19. (posztumusz megjelenés)

48 Kustár Péter: A Zsoltárok könyvének lelkülete és tartalmi elemei, Kisléta, 1984. február 19.

49 Kustár Péter: A Bibliai regény és a Biblia. Recenzió Kovács Imre „Dávid” c. regényéhez, Kisléta, 1979. január. Uő: Könyvismertetés: A. H. J. Gunneweg: Leviten und Piester. Hauptlinien der Traditionsbildung und Geschichte des israelitisch-jüdischen Kultpersonals, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1965., Kisléta, [é. n.]. Uő: Könyvismertetés: Werner H. Schmidt: Alttestamentlicher Glaube in seiner Geschichte, Berlin, Evangelischer Verlagsanstalt, Berlin, 1976., Kisléta, [é. n.], publikálatlan kéziratok a család tulajdonában.

- sek dr. Kustár Péter, Molnár Miklós, Sepsy Károly lelképásztoroktól, Debrecen, 2000, 7–11. 18–32.
- A költői struktúra és a nyelvészet szerepe a Példabeszédek könyve életbölcseletének helyes értelmezésében, In: Kustár, Zoltán (szerk.): „Mint folyóvíz mellé ültetett fa...”. Emlékkötet dr. Módos László professzor századik születésnapjának tiszteletére, Debrecen, 2003, 11–19.
- A Krónikák első és második könyvének magyarázata, Budapest, 2004.

Publikálatlan kéziratok

- Ézsaiás 36–38 fejezetek egzegézise, Debrecen, 1960. (díjazott akadémiai pályamunka)
- Ámos próféta szociáletikája, Debrecen, 1961. (pályamű)
- Genézis 14, Debrecen, 1961. (díjazott akadémiai pályamunka)
- A Dekalógus magyarázata (2Mózes 20,1–17. 5Mózes 5,6–21), Debrecen, 1962. (díjazott akadémiai pályamunka)
- Izrael honfoglalása (Józsua 6–12 fejezetek alapján), Debrecen, 1962. (I. lelkész-képesítő vizsga dolgozat)
- A Deuteronomium 31–34 fejezeteinek exegetikai feldolgozása (5Mózes 31–34), Debrecen, 1963. (díjazott akadémiai pályamunka)
- A Dekalógus magyarázata. Exodus 19,1–20,22, 1963. (pályamunka a Református Egyetemes Konvent által meghirdetett pályázatra)
- A II. Krón 1–7. fejezeteinek fordítása és magyarázata, Debrecen, 1963. (II. lelkész-képesítő vizsga dolgozat)
- Bibliatanulmány Hóseás 11,8–11 alapján, Kisléta, 1971. szeptember.
- Bibliatanulmány Jeremiás 29,1–32 alapján, Kisléta, 1977. február 15.
- A Bibliai regény és a Biblia. Recenzió Kovács Imre „Dávid” c. regényéhez, Kisléta, 1979. január.
- A Húsvét homiletikuma. Keresztyén szolgálatunk Krisztus feltámadásának fényében és kozmikus összefüggéseiben, Kisléta, 1980. március 27.
- Az Ószövetség tanítása Isten népének küldetéséről, Kisléta, 1980. október.
- A Zsoltárok könyvének lelkülete és tartalmi elemei, Kisléta, 1984. február 19.
- Az archeológiai kutatás jelentősége az Ószövetség megértésében (Bereksfürdő, 1981), Kisléta 1985. március.
- Az istentisztelet gyakorlata az Ószövetségben, [h. n.], [é. n.].
- Igetanulmány 1Sámuel 10,17–24 alapján, Kisléta, [é. n.].
- A qumráni iratok és az Ószövetség szövege, Kisléta, [é. n.].
- Bibliatanulmány: Jóél 1,1–20, Kisléta, [é. n.].
- Könyvismertetés: A. H. J. Gunneweg: Leviten und Piester. Hauptlinien der Traditionsbildung und Geschichte des israelitisch-jüdischen Kultpersonals, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1965, Kisléta, [é. n.].
- Könyvismertetés: Werner H. Schmidt: Alttestamentlicher Glaube in seiner Geschichte, Berlin, Evangelischer Verlagsanstalt, Berlin, 1976, Kisléta, [é. n.].